

Справа “Войтенко проти України” (Voytenko v. Ukraine)

У рішенні, ухваленому 29 червня 2004 року у справі “Войтенко проти України”, Суд постановив, що:

- було порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції;
- було порушення ст. 13 Конвенції;
- було порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Відповідно до ст. 41 Конвенції Суд признав сплатити заявнику 2 000 євро як компенсацію моральної шкоди і 33,29 євро на відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявник Анатолій Павлович Войтенко є громадянином України, народився 1961 року і мешкає в Україні у с. Нова Водолага Харківської області.

У вересні 1999 року заявник звільнився з армії в запас. Після звільнення він мав отримати відшкодування вартості військової форми, а також відшкодування коштів, витрачених на проїзд. Оскільки протягом трьох наступних місяців такі відшкодування не були здійснені, заявник звернувся до Військового суду Донецького гарнізону з позовом проти Донецького обласного військового комісаріату.

12 січня 2000 року суд ухвалив рішення на користь заявника, зобов'язавши відповідача виплатити п. Войтенку 2 276 гривень (майже 420 євро) на відшкодування коштів, витрачених заявником на військову форму, та 128 гривень (приблизно 20 євро) як відшкодування його витрат на проїзд. Це рішення не було оскаржено і 22 січня 2000 року набуло чинності. Відтак, виконавчі листи були відправлені до відділу Державної виконавчої служби Ворошиловського районного управління юстиції м. Донецька (далі – Державна виконавча служба). А 16 березня 2000 року було відкрито виконавче провадження у цій справі.

Спочатку боржнику був наданий час (до 23 березня 2000 року) для добровільного виконання рішення суду. Через те, що боржник виявився неспроможним виконати рішення до зазначеного терміну, стверджуючи про відсутність у нього вільних коштів для цього, Державна виконавча служба надіслала виконавчий лист та платіжні вимоги до Донецького обласного відділу казначейства (далі – відділ казначейства), аби з рахунків боржника була стягнута відповідна сума на виконання рішення суду.

10 квітня 2000 року виконавчий лист та платіжні вимоги були повернуті до Державної виконавчої служби без виконання з посиланням на те, що на рахунках у боржника не було коштів, необхідних для виплати боргу.

17 травня 2000 року виконавче провадження у справі заявника було об'єднане з виконавчими провадженнями в інших справах проти того самого боржника.

24 жовтня 2000 року на рахунок Державної виконавчої служби надійшло 128 гривень на відшкодування заявникові проїзних витрат. Проте заявник цю суму зміг тримати лише 20 липня 2001 року (а за словами самого п. Войтенка – лише 4 жовтня 2001 року). Уряд стверджував, що затримка виникла через відсутність у Державної виконавчої служби повної інформації про банківські реквізити заявника.

Виконавчий лист і платіжна вимога стосовно решти боргу, належного заявникові (йдеться про кошти на відшкодування вартості військової форми), були надіслані Державною виконавчою службою до відділу казначейства 7 листопада 2000 року, проте повернуті останнім з посиланням на відсутність коштів на рахунках боржника. 20 липня 2001 року зазначені виконавчі документи були знову відправлені до відділу казначейства і знову були повернуті на тій самій підставі.

9 серпня 2001 року Державна виконавча служба здійснила перевірку і наклала арешт на банківські рахунки боржника. Також було встановлено, що боржник не володіє ані нерухомим майном, ані транспортними засобами.

Виконавчий лист та платіжна вимога щодо частини боргу, яка залишалась невиконаною заявнику, були знову надіслані 22 лютого 2002 року відділу казначейства і знову повернуті останнім з посиланням на відсутність коштів на рахунках боржника. 6 вересня 2002 року зазначені виконавчі документи були ще раз надіслані до відділу казначейства для здійснення виконання і вкотре були повернуті останнім. Причини повернення були ті самі, що й в усіх попередніх випадках. Відділ казначейства, окрім наведення причин повернення документів, звертав увагу на те, що термін дії платіжної вимоги закінчувався 6 вересня 2002 року.

У відповідь на запит заявника щодо стану виконання судового рішення у його справі, йому повідомили, що банківські рахунки боржника були арештовані і виконання рішення буде завершено, як тільки гроші з бюджету надійдуть на згадані рахунки.

25 листопада 2002 року кілька виконавчих проваджень щодо боржника були об'єднані в одне, а відтак загальна сума боргу становила 32 680 гривень (приблизно 5 335 євро).

16 грудня 2002 року Державна виконавча служба наклала арешт на рахунок боржника у банку "Аваль".

5 травня 2003 року Державна виконавча служба також видала наказ про арешт фондів боржника, які знаходилися на 26 банківських рахунках.

10 січня 2004 року судові рішення у справі заявника було повністю виконане.

21 січня 2004 року відповідна сума боргу, яка залишалась до виплати заявнику, надійшла на його банківський рахунок.

Зміст рішення Суду

Заявник стверджував, що тривалість виконавчого провадження у його справі порушувала вимогу щодо розгляду справи впродовж розумного строку, яка міститься у ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд зацитував сформульоване у своїх попередніх рішеннях положення про те, що ефективний доступ до суду означає право на те, щоб рішення суду було виконано без невикористаних затримок. Однак Суд відзначив, що у виняткових випадках можна визнати виправданою зупинку у виконанні рішення, яка викликана необхідністю знайти належне вирішення проблеми, що має публічне, загальносуспільне значення.

У попередніх подібних справах проти України Суд визнавав, що період часу у 8 місяців і навіть у 2 роки і 7 місяців не були настільки надмірними, аби порушити спірне питання з посиланням на ч. 1 ст. 6 Конвенції.

У даній справі строк провадження до повного виконання рішення становив 4 роки.

Уряд наполягав на тому, що держава не відмовлялась виконувати свої зобов'язання перед заявником, і свідченням цього, на думку Уряду, було часткове виконання відповідного судового рішення у 2001 році.

Проте Суд відзначив, що сума, яку національний суд призначив виплатити заявнику, стосувалась двох різних видів платежів, які за внутрішньодержавною бюджетною класифікацією належать до різних категорій. Відтак, Суд дійшов висновку, що повна сплата відшкодування у 2001 році, згідно з відповідним рішенням суду, одного виду платежу не означала, що відбувся хоча б якийсь поступ у відшкодуванні витрат іншого виду. Згаданий чотирирічний період невиконання рішення суду мав місце через те, що держава не передбачила відповідні витрати у законі про бюджет на поточний рік.

Суд прийняв до уваги те, що асигнування на виплату державою боргів можуть викликати певну затримку у виконанні судового рішення, коли йдеться про бюджетні витрати. Втім, Суд відзначив, що внаслідок неспроможності держави нагромадити необхідні асигнування впродовж наступних трьох років, вона порушила свої зобов'язання, які впливали з ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Стосовно скарги заявника на порушення ст. 13 Конвенції Уряд стверджував, що заявник володів цілком ефективними засобами захисту, чітко передбаченими у національному законодавстві для того, щоб оскаржити невиконання судового рішення у

його справі. Зокрема, Уряд зазначав про можливість заявника оскаржити бездіяльність чи недоліки у діяльності Державної виконавчої служби та відділу казначейства і отримати компенсацію моральної та матеріальної шкоди у разі визнання судом порушень з боку цих органів.

Суд, натомість, звернув увагу на те, що відповідачем у даній справі на національному рівні був державний орган. А це означало, як впливало з матеріалів справи, що виконання рішення державним органом могло бути здійснено лише за умови, якщо б такі витрати були попередньо передбачені у законі про державний бюджет. Обставини справи свідчать про те, що причина невиконання судового рішення полягала саме у відсутності відповідних законодавчих заходів, які б забезпечували виконання цього рішення, а не у бездіяльності Державної виконавчої служби чи відділу казначейства. З огляду на це Суд дійшов висновку, що заявнику не було забезпечено ефективних засобів правового захисту, як цього вимагає ст. 13 Конвенції.

Стосовно скарги заявника на порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції Уряд зазначав, що сума, яку національний суд зобов'язав державу сплатити заявнику, охоплювалась поняттям володіння у сенсі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Однак Уряд стверджував, що зазначене положення Конвенції не було порушено, оскільки держава не оспорювала право заявника на компенсацію і його не було позбавлено власності. Уряд також зауважив, що затримка у поверненні боргу п. Войтенку була зумовлена незадовільним бюджетним фінансуванням Збройних Сил України.

Суд, звертаючись до свого прецедентного права, нагадав, що неможливість особи домогтися виконання судового рішення на свою користь становить втручання у право цієї особи на мирне володіння своїм майном, яке закріплене у ст. 1 Першого протоколу до Конвенції (див., зокрема, справу “Бурдов проти Росії”, № 59498/00, п.40, ECHR 2002-III).

Тому стосовно даної справи Суд відзначив, що неможливість заявника домогтися виконання судового рішення протягом чотирирічного періоду є втручанням у його право на мирне володіння майном.

Суд, зрештою, вказав, що через невиконання рішення Військового суду Донецького гарнізону держава перешкоджала заявнику протягом тривалого часу отримати суму, яку він повинен був отримати. Суд також відзначив, що нестача бюджетних коштів не може виправдати таку бездіяльність держави. Тому Суд постановив, що мало місце порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПРН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.